

Hacettepe Üniversitesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

21. YÜZYIL EĞİTİM GEREKSİNİMLERİ VE BİLGİ OKURYAZARLIĞI

Dr. Özlem Şenyurt

Eğitim Nedir ve 21. yy Eğitim Gereksinimleri Nelerdir?

Bilgi Toplumu ve Bilgi Okuryazarlığı

Bilgi Okuryazarlığı ve Yeni Okuryazarlıklar

içerik

Eğitim Nedir???

- » Yeni beceriler kazandırmak;
- » Gelişme sağlamak;
- » Bilginin üretimi sürecine katkı sağlamaktır.

Eğitim nedir ve 21. yy Eğitim Gereksinimleri Nelerdir?

Yaşadığımız 21. yüzyılda bireylerin şu özellikleri kazanması amaçlanmaktadır:

- » Dil becerisi;
- » Okuyup anlama;
- » Sayısal beceri;
- » Kültürel bilgilere sahip olma;
- » Temel konularda yeterliğe sahip olma;
- » En az bir tane pratik beceriye sahip olma;
- » Bilgi edinme isteği duyma;
- » Eleştirel düşünme;
- » Bilgiyi bulma ve değerlendirme;
- » Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma;
- » Yurttaşlık bilgi ve becerilerini kullanma.

(Hill 2005; Önal ve Alaca, 2017; European Communities, 2007)

- Öğrenmeyi öğrenmek
- Yapmak için öğrenmek
- Olmak için öğrenmek

UNESCO (1996)

Bilgi Toplumu ve Bilgi Okuryazarlığı

Bilgi toplumunda bilgi okuryazarlığı;

- Değişime uyum sağlama,
- Gençleri geleceğe hazırlama,
- Akademik, günlük ve iş yaşamında başarılı olma,
- İyi birer bilgi kullanıcısı olmalarını sağlama,
- Bilginin yeniden üretimi sürecine etkin ve etkili bir şekilde katılmaya olanak sağlar..

Yazar	Tanım
Paul Zurkowski, 1974	İnsanların iş yaşamında karşılaştıkları problemleri başta birincil kaynaklar olmak üzere bilgi kaynak ve araçlarını kullanma teknik ve becerilerine sahip olmaktır (Zurkowski, 1974).
Robert S. Taylor, 1979	Sorunların çözümüne uygun bilgi sağlama, çeşitli bilgi kaynaklarını kullanabilme, sürekli bilgilenme süreci, bilgi sağlama stratejileri becerilerini içerir (Taylor, 1979).
Patricia S. Breivik, 1985	Bilgi okuryazarlığı, bilgi kaynak ve araçları, arama stratejileri ve değerlendirme becerilerini birleştirebilme özelliklerine sahip olmaktır (Breivik, 1985).
Carol C. Kuhlthau, 1987, 1989	Eğitim, iş ve günlük yaşamda karşılaşılan sorunları aşabilme, sorumlu birer vatandaş olabilmek için bilgi ihtiyacını tanıma ve bilinçli kararlar verebilmeyi içerir. Kaynak çeşitliliği, kitle iletişim ve bilgisayar tarafından üretilen karmaşık bilgilerin, teknik ve sosyal değişimlerin gerektirdiği bilgi, beceri ve teknikleri içerir (Kuhlthau, 1987; 1989).
ALA Presidential Committee on IL, 1989	Bireyin gereksinim duyduğu bilgiyi bulabilme, değerlendirebilme ve kullanabilme becerisine sahip olmasıdır (American Library Association [ALA], 1989).
The National Forum on Information Literacy (NFIL) Final Report, 1990	Çeşitli kaynaklardan bilgiye erişme, değerlendirme ve kullanma becerisi olarak tanımlanırken, bilgi okuryazarlığı bireyin sahip olması gereken şu beceriler kapsamaktadır: <ul style="list-style-type: none"> • Bilgi gereksiniminin farkında olma, • Gereksinimlere uygun sorular geliştirme, • Doğru bir arama stratejisi hazırlama, • Bilgisayar ve diğer bilgi teknolojisi kaynaklı bilgilere erişme, • Bilgiyi değerlendirme, • Elde ettiği yeni bilgiyi mevcut bilgileriyle birleştirme, • Eleştirel düşünme ve bilgiyi sorun çözümünde kullanma (Doyle, 1992).
Kathleen L. Spitzer, Micheal B. Eisenberg, Carrie A. Lowe, 1998	Eleştirel düşünme ve bilginin etik kullanım alanlarını da dahil edilerek tanım genişletilmiştir. Ayrıca basitten karmaşığa değişik biçimlerdeki bilginin (resim, fotoğraf, grafik, ses, multimedya vb.) kullanımı çeşitli okuryazarlık (görsel, medya, bilgisayar, ağ okuryazarlığı gibi) türlerine dahil edilmiştir (Spitzer, Eisenberg, Lowe, 1998).
Lizabeth A. Wilson, 2001	Yaşam boyu öğrenme için temel oluşturmakla birlikte ve tüm disiplinlerde, her seviyedeki eğitimde ve tüm öğrenme çevrelerinde bilgiyi kullanmayı bilmektir (Wilson, 2001).
Beacons of the Information Society, 2005	BOY özünde yaşam boyu öğrenme bulunmaktadır. Bilgiyi, aramak, kullanmak, değerlendirmek ve kişisel, sosyal, mesleki ve eğitim hedeflerine ulaştırmak ve insanları güçlendirmeyi içermektedir. Eğitim, sağlık ve diğer tüm insani hizmetlere erişimi, kullanımı destekler. Eleştirel düşünme, yorumlama, güncel teknolojilerin kullanımını kapsayacak şekilde bireyleri ve toplumları güçlendirir (IFLA, 2005).
Serap Kurbanğlu, 2010	Birbiriyle bütünleşen bilgi, düşünme ve bireysel becerilerin kullanılmasıdır. Sosyal, ekonomik ve toplumsal konularla yakından ilişkilidir (Kurbanoglu, 2010).
CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professionals), 2018	Eleştirel düşünme yoluyla bulunan ve kullanılan her türlü bilgi hakkında tutarlı kararlar vererek bilgiye dayalı bakışla toplumla bütünleşmektedir (Chartered Institute of Library and Information Professionals [CILIP], 2018).

Bilgi Okuryazarlığı Nedir?

“Gereksinimler doğrultusunda bilgiyi elde etmede kullanılan yol, yöntem ve bu süreçte gerekli tüm araç ve teknolojileri kullanma becerisidir” (Şenyurt, 2018).

Modeller ve yaratıcıları	Süreç adımları ve ek bilgiler
The Alberta Model. Alberta Education, 1985.	Planlama → bilgiye erişim → bilgiyi işleme → bilgiyi paylaşma → değerlendirme. Araştırma boyunca süreç sürekli gözden geçirilir (Alberta, 1985 ve Oberg, 1999).
The PLUS Model. James E. Herring, 1996.	Amaç → bilgi kaynaklarını bulma → bilgiyi kullanma → öz-değerlendirme. Öğrencilerin okul araştırmalarını tamamlamada bir temel oluştururken aynı zamanda bilgi okuryazarı vatandaşlar olmalarını sağlar (Herring, 2016, http://farrer.csu.edu.au/PLUS/ ve Herring, 2006).
The Reserach Circle. Jamie McKenzie, 1999.	Soru sorma → planlama → bilgiyi toplama → sınıflandırma ve eleme → sentezleme → değerlendirme. Model öğrenciyi bilgi üreticisi olarak merkeze alır. Öğrencilerin kendi düşünceleriyle kendi cevaplarını yaratmaları ve özgürce ifade edebilmelerini gerekli görür (McKenzie, 1999).
8Ws of Information Literacy. Anetta Lamb, 1990.	Keşfetme → sorgulama → araştırma → kaynakları değerlendirme → sentez yapma → oluşturma → iletme → süreci değerlendirme. 1990 yılında geliştirilen model 1997-2001 yıllarında güncellenmiştir (Lamb, 2001).
SAUCE. Trevor Bond, 2005.	Öğrenme hedeflerini oluşturmak → bilgi edinme → bilgiyi kullanma → bilgiyi iletme → bilgiyi değerlendirme. Model özellikle karar alma aşamasında bir araç olarak bilgiyi kullanma becerisini temel almıştır. Teknolojik kaynak ve ekipmanları kullanabilme, bireysel ve işbirlikçi öğrenme alanları yaratma ve öğretmenlere yüksek düşünme becerileri gerektiren görevler oluşturmalarına yardımcı olur. Müfredatla entegre bir şekilde BİT ve temel BOY 'luğu becerileri edinmeyi sağlar (Bond, 2010).
The Seven Steps of the Research Process. Michael Engle, 2009.	Konuyu belirleme ve geliştirme → arka plan bilgilerini bulma → katalog kullanarak kitap ve medya bulma → periyodik makale bulmak için indeksler kullanma → internet kaynakları bulma → bulduklarını değerlendirme → kurallara uygun bir şekilde alıntı yapma. Bir araştırma yaparken gerekli adımları içermektedir. Kütüphaneye aşinalık gerektirmektedir (Engle, 2013).
Digital Information Fluency (DIF) Model. 21st Century Information Fluency Project (21CIF), 2001.	Aradığım bilgi nedir? → Bilgiyi nerede bulurum? → Bilgiyi nasıl elde ederim? → Doğru bilgi mi? → Bilgiyi etik olarak nasıl kullanırım? ABD' de bir proje olarak başlayan çalışma Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenmiş, öğrenci, eğitimci ve çalışanların dijital bilgileri kullanma yeteneklerini geliştirmeyi amaçlamıştır (Information Fluency, 2015).
The Seven Pillars Model. The SCONUL Working Group, 1999.	Bilgi gereksiniminin tanımlanması → mevcut bilgileri ve eksik olanları belirleme → bilgiyi bulma stratejileri oluşturma → gereksinim duyduğu bilgiyi bulma ve erişme → araştırma sürecini gözden geçirerek elde edilen bilgilerle karşılaştırma → bilgileri profesyonel ve etik bir şekilde organize etmek → eski ve yeni bilgileri sentezleyerek yeni bilgiler yaratma. Yükseköğretim için geliştirilmiş bir modeldir. 2011 yılında gözden geçirilmiştir (SCONUL, 2011).

Bilgi Okuryazarlığının Eğitim Süreçleriyle Bütünleştirilmesi

EĞİTİM

- Seviye 0 - Ana Okulu
- Seviye 1 - İlkokul
- Seviye 2 - Ortaokul
- Seviye 3 - Lise
- Seviye 4 - Önlisans
- Seviye 5 - Lisans
- Seviye 6 - Lisansüstü

SEVİYELER

- Temel
- Orta
- Yüksek
- İleri

BECERİLER

- Bilgi gereksiniminin tanımlanması ve ifadesi.
- Bilgiyi bulma ve erişim.
- Bilginin değerlendirilmesi.
- Bilginin organizasyonu.
- Bilginin kullanımı
- Bilginin etik kullanımı ve iletimi.

Kaynak: UNESCO 2008

Bilgi Okuryazarlığı

- > Bilgi teknolojilerinin öğrenilmesi
- > Kurumsal işleyiş ve bürokrasi yapısının anlaşılması
- > Bilgi iletişim teknolojilerini kullanma
- > Bilgiye ulaşma ve kullanma becerisi
- > Bilgi toplumu ve kişisel başarı için gereklidir.

Bilgi okuryazarlığı ve Yeni okuryazarlıklar

Farklı/Ayrık Okuryazarlıklar	Birleşik Okuryazarlıklar
Medya okuryazarlığı	Geçişli okuryazarlık (Transliteracy)
Dijital okuryazarlık	Yeni medya okuryazarlığı
Siber okuryazarlık	Bilgi teknolojileri okuryazarlığı
Görsel okuryazarlık	Çoklu Okuryazarlık (Multiliteracy)
Mobil okuryazarlık	Üst Okuryazarlık (Metaliteracy)
Eleştirel bilgi okuryazarlığı	
Sağlık okuryazarlığı	

(Kaynak: Mackey ve Jacobson, 2014)

Çoklu Okuryazarlık (Multiliteracy)

Bilgi okuryazarlığı	Çoklu okuryazarlık (Multiliteracy)
Bilgi gereksinimini belirleme.	Bilgi gereksinimini tanıma.
Gereksinim duyulan bilgiye erişim.	Temel bilgi teknolojileri donanım ve yazılımı tanıma.
Bilgiyi eleştirel değerlendirme.	Dijital bilginin alınması ve iletilmesini öğrenme.
Bilgiyi etkili kullanma.	İnternet ile ilişkili sorunları anlama.
Bilgiyi etik ve yasal kullanma.	İnternetteki tehlikeli durumları anlamak ve bunlara karşı kendini koruma. Farklı kaynaklardan bilgiyi bulup kullanma. Bilginin doğruluğunu teyit etme. Gereksinimi karşılamak için bilgiyi organize etme ve kullanma. Bilginin kullanımı etrafındaki sosyal, ekonomik ve yasal konuları anlama.

(Kaynak: Walsh, 2011)

Geçişli Okuryazarlık (Transliteracy)

Geçişli okuryazarlık, el yazması ve basılı bilgilerden, sosyal ağlar ve medya araçlarına (televizyon, radyo, film) kadar farklı platformdaki bilgileri okuma, yazma ve etkileşim kurma yeteneğidir (Mackey and Jacobson, 2014).

Geçişli okuryazarlığın gelişiminde ISTE katkıda bulunmuştur. Standardı oluşturan unsurlar şunları içermektedir:

- » Öğrenme hedeflerini gerçekleştirmede **teknolojiden yararlanarak** aktif rol almasını sağlar;
- » Birbirine ağlarla bağlı dijital dünyada yaşam ve öğrenme içerisinde haklarını, fırsatları ve sorumlulukları tanıyarak, **yasal ve etik** şekilde hareket eder;
- » Bilginin inşası sürecinde **eleştirel** şekilde farklı kaynaklardan yararlanarak ve dijital araçlar kullanarak yaratıcı eserler üretir;
- » Öğrenciler, teknolojik araçlar kullanarak, problemleri tanımlar ve **yaratıcı çözümler üretir**;
- » Öğrenciler problemleri anlama ve çözüm üretme sürecinde teknolojik araçları kullanarak **problemleri anlama ve çözme stratejileri geliştirir**;
- » Öğrenciler, amaçlarına uygun olarak **dijital platformları, araçları, stilleri, formatları ve medyayı yaratıcı** bir şekilde kullanır;
- » Öğrenciler dijital araçları kullanarak yerel ve küresel ortamda **işbirliği yaparak çalışırlar** (ISTE, 2016).

Üst Okuryazarlık (Metaliteracy)

Üst okuryazarlık uygulaması için öğrenme hedefleri şunlardır (Mackey ve Jacobson, 2011):

- » Format ve dağıtım biçimini anlamak.
- » Aktif araştırmacı olarak geri bildirimleri değerlendirmek.
- » Kullanıcının geliştirdiği içeriği oluşturmak.
- » Dinamik içerikleri eleştirel olarak değerlendirmek.
- » Çoklu medya ortamlarında orijinal içerik üretmek.
- » Kişisel mahremiyet, bilgi etiği, fikri mülkiyet hakkı konularını anlamak.
- » Katılımcı ortamlarda bilgi paylaşımı yapmak.

- » Bilgiyi başarılı bir şekilde kullanabilen ve yakın gelecekte bilgiyi üretebilen nesillerin yetiştirilmesinde çeşitlenen bilgi okuryazarlığı becerileri her alanda etkin kullanılmaktadır. Dünya'daki gelişmelerin Türkiye'ye yansıyabilmesi için geniş kapsamlı bilgi okuryazarlığı araştırmalarına gereksinim duyulmaktadır.
- » Eğitim de politika belgeleri içerisinde bilgi okuryazarlığı yer almalıdır.

Sonuç ve Öneriler

- » Okullarda bilgi okuryazarlığı eğitimi verilmelidir. Her dersin öğretim programı öğrencilere araştırma yapma becerileri kazandırmak üzere yeniden hazırlanmalıdır.
- » 21. yy eğitim gereksinimleri göz önüne alınarak ve yeni bilgi okuryazarlığı kuramlarından faydalanılarak eğitim planları oluşturulmalıdır.
- » Sistem gereksinimleri yanısıra yeni neslin bilgi kullanma alışkanlıkları da göz önünde bulundurulmalıdır.

» Bilgi İletişim Teknolojilerinin etkin ve etkili kullanımına yönelik planlı çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

- American Library Association (1989). Presidential committee on information Literacy: Final report. <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential> adresinden erişildi.
- Alaca, E. ve Önal, İ. (2017). Teachers in e-libraries: Research and application. *Journal of Teacher Education and Educators*, 6 (1), 89-116.
- European Communities. (2007). Key competences for lifelong learning: European reference framework. <https://www.erasmusplus.org.uk/file/272/download> adresinden erişildi.
- Breivik, P. S. (1985). Putting libraries back in the information society. *American Libraries*, 16 (10) s.723. American Library Association. EBSCO veri tabanından erişildi.
- Doyle, C.S. (1992). Outcome measures for information literacy within the national education goals of 1990. Final Report to National Forum on Information Literacy (NFIL). Summary of Findings. ERIC: Final Revision. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED351033.pdf> adresinden erişildi.
- Hill, M.W. (2005). Impact of information on society: An examination its nature,value and usage. München : Saur.
- International Federation of Library Associations and Institutions (2005). Beacons of the information society. <https://www.ifla.org/publications/beacons-of-the-information-society-the-alexandria-proclamation-on-information-literacy> adresinden erişildi.
- International Society for Technology in Education (2016). Transformative learning with technology. <https://www.iste.org/standards/for-students> adresinden erişildi.

- Kuhlthau, C. C. (1987). Information skills for an information society: A review of research. New York: ERIC. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED327216.pdf> adresinden erişildi.
- Kurbanoğlu, S. (2010). Bilgi okuryazarlığı: Kavramsal bir analiz. *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (4), 723-747. <http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/2253-4361-1-PB.pdf> adresinden erişildi.
- Mackey, T.P. ve Jacobson, T.E. (2011). Reframing information literacy as a metaliteracy. *College And Research Libraries*, 72, 62-78. <http://crl.acrl.org/search?fulltext=reframing&submit=yes&x=14&y=12> adresinden erişildi.
- Spitzer, K. L., Eisenberg, M. B. ve Lowe, C. A. (1998). *Information literacy: essential skills for the information age*. Syracuse: ERIC Clearinghouse.
- Şenyurt, Ö. (2018). Türk milli eğitim sisteminde bilgi okuryazarlığı gereksinimlerinin karşılanması.Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Taylor, R.S. (1979). Reminiscing about the future: Professional education and the information environment. *Library Journal/September 104* (16), 1871-1875.
- Kuhlthau, C. C. (1987). Information skills for an information society: A review of research. New York: ERIC. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED327216.pdf> adresinden erişildi.
- Mackey, T.P. ve Jacobson, T.E. (2014). *Metaliteracy: Reinventing information literacy to empower learners*. USA: ALA.
- Walsh, J. (2011). *Information literacy introduction: Selecting an effective model*. UK: Chandos Publishing.
- Wilson, L.A. (2001). Information literacy: Fluency across and beyond the university. Ed. By Barbara I. Dewey. *Library User Education: Powerful Learning, Powerful Partnerships* içinde (ss.1-17). London: Scarecrow Press, 1-17.
- Zurkowski, P. G. (1974). The information service environment relationships and priorities. Related paper no:5. Washington DC: National Commission on Libraries and Information Science. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED100391.pdf> adresinden erişildi.

Teşekkürler..

